

Načela Taoa

I

Put koji se može označiti
nije Večni Put: Tao.
Ime koje se može izreći
nije Večno Ime.

Bez imena, izvor je Neba i Zemlje.
Sa imenom, Majka je svih stvari.

Stoga:
Često, oslobađamo se strasti
da bismo videli Tajnu Života.
Često, posmatramo život sa strašću
da bismo mu videli oblike.

Ova dva vida Života
(u biti svojoj) su Isto;
U spolnjem svom ishodu
postanu različita po imenu.

Oba se mogu nazvati Kosmičkom Tajnom¹:
a od te Tajne još u Dubljoj Tajni
Vrata su mnogih Misterija².

II

Kad svi ljudi na zemlji spoznaju lepotu,
rađa se saznanje o ružnom.
Kad svi ljudi na zemlji spoznaju dobro,
rađa se saznanje o zlu.

Stoga:

Biće i ne-biće rađa se jedno iz drugog;
teško i lako se dopunjuje;
dugo i kratko se uzajamno razgraničava;
visoko i nisko smenjuje;
ton i zvuk se saglašava;
pre i posle se vezuje.

Eto zašto sveti čovek¹:

vrši posao bez delanja;
uči bez reči;
sve nastaje, on ništa ne odbija;
svemu daje život, ali ne prisvaja;
dela, ali ne poseduje;
usavršava, ali ne traži priznanje.

Zato što ne traži priznanje,
priznanje mu se ne može ni oduzeti.

III

Ne veličaj ljude od vrednosti
da svet ne bi kvario i svađao se;
Ne ceni retke predmete
da svet ne bi krao;
Ne gledaj stvari poželjne
da se srce čovekovo ne uznemiruje.

Stoga je vladavina svetog čoveka:
da stvara prazninu u srcima ljudi,
da puni njihove trbuhe,
da slabi njihovu volju,
da snaži njihova tela.
Tako da ljudi mogu biti bez znanja i želja
i da se pametni ne usude mešati.

On uči pametne:
da prestanu s delatnošću
da delaju delatnošću Unutarnjeg Života;
onda će Unutarnji Život vladati svim.

IV

Tao je prazna posuda.

Upotreba joj je nescrpna!
Kakav ponor!

Kao da je izvorište svih stvari.

Ublažava oštrine,
Razrešava uzlove,
Usklađuje Svetlost,
Sjedinjuje prah.

O, kako je čist!

Izgleda od večnosti da postoji.
Ne znam čiji bi mogao biti Sin,
Slika onog što bi pre nego i sam Bog.

V

Nebo i Zemlja su nepristrasni.

Sva stvorenja posmatraju kao žrtvene pse od
slame.¹

Sveti čovek je nepristrasan.²

On posmatra sve ljude kao žrtvene pse od
slame.

Prostor između Neba i Zemlje je kao meh —

Ispražnjen, ne gubi moć;
Korišćen, daje sve više i više daha.

Mnoge reči iscrpljuju.

Stoga se radije drži srži.³

VI

Duh Doline¹ nikad ne umire.
Nazivamo ga Mistično Žensko².
Vrata Mističnog Ženskog
Zovemo Koren Neba i Zemlje.

Stalno, stalno
Ono hrani i održava.
Koristi ga,
Neće ti ponestati snage.³

VII

Nebo i Zemlja traju dugo.

Ako Nebo i Zemlja traju dugo,
To je stoga što ne žive za sebe.¹
Eto zašto beskrajno traju.

Zato stavljajući se na poslednje mesto
Sveti čovek se nađe na prvom mestu.
Svoje telo smatra slučajnim
A ipak mu se telo sačuva.²

Ne ostvaruje li sebe
baš zato što ne živi za sebe?³

VIII

Nebeska Ljubav je kao voda.

Voda je blagoslov svih stvari,
Ne takmiči se s njima.
Voli (niska) mesta koja svi preziru —
Tu se približava Taou.

Sveti čovek voli da boravi na (niskoj) zemlji;
U svom srcu, voli dubinu bez dna;
U svojim odnosima, voli darežljivost;
U svom govoru, voli iskrenost;
U svojoj vladavini, voli mir;
U svojim poslovima, voli sposobnost;
U svom radu, voli tačnost.

Zato što se ne bori,
On je besprekoran.¹

IX

Nategni (lúk) do kraja,
I poželećeš da si ga popustio na vreme.
Kali mač do najveće oštrine
I oštrica mu neće trajati dugo.
Kad zlatom i nefritom ispuniš dvornicu,
Nećeš moći da je sačuvaš.
Gorditi se bogatstvom i počastima,
Znači sejati seme svog sopstvenog pada.
Kad završiš svoje delo (ma kako veliko)
Povuci se;
Takav je nebeski Put.¹

X

Prihvatajući Jednog¹ svom dušom,
Možeš li nikad da ne napustiš Taoa?
Pobeđujući životnu snagu, dok ti se ne poda,
Možeš li postati kao novorođenče?²
Umivajući i pročišćavajući mističnu viziju,
Možeš li težiti ka savršenstvu?
Voleći narod i vladajući carstvom,
Možeš li upravljati a da se ne mešaš?
Otvarajući i zatvarajući kapije neba,
Možeš li delati kao Žensko³?
Obuhvatajući čitavo saznanje,
Možeš li se odreći znanja?⁴

Rađati, hraniti,⁵
Rađati, a ne posedovati,
Delati, a ne prisvajati,
Upravljati, a ne potčinjavati —
To je Mistična Vrlina.

XI

Trideset palaca oko glavčine,
Korisnost točka je u toj unutrašnjoj praznini.
Od gline napravi čanak,
Korisnost čanka jeste u toj unutrašnjoj
praznini.
Probij vrata i prozore u zidovima kuće,
Koristiće kući uvek njihov prazan prostor.
Stoga postojanjem stvari mi dobijamo,
A nepostojanje stvari pruža nam korisnost.

XII

Pet boja zaslepljuju oči čovekove;
Pet tonova zaglušuju uši čovekove;
Pet začina otupljuju ukus čovekov;
Trke, lov i galop konja razulare strasti čovekove;
Retki, skupoceni predmeti smetaju delatnosti
čovekovoju.

Stoga je sveti čovek obuzet unutaršnjim,
a ne spoljnim.
On odbacuje prvo i prihvata ovo drugo.¹

XIII

»Milst i nemilst prouzrokuju strah«;
Ono što cenimo i ono čega se plašimo u našem
je telu.

Šta to znači:
»Milst i nemilst prouzrokuju strah«?
Oni koji milost primaju odozgo
Plaše se kada je primaju
I plaše se kada je izgube.

Šta to znači:
»Ono što cenimo i ono čega se plašimo¹
u našem je telu«²?

Mi se plašimo zato što imamo telo,
Kad ne posmatramo telo kao telo
čega se imamo plašiti?

Stoga onom kome je carstvo dragoceno kao
on sam³

Može se dati carstvo,
A onaj koji voli carstvo kao samog sebe
Dostojan je da upravlja njime.

XIV

Posmatran, ne vidi se —
 Nevidljiv je (*ji*);
Osluškivan, ne čuje se —
 Nečujan je (*hsi*);
Dotaknut, ne osetiš ga —
 Neopipljiv je (*vei*).¹

Ova tri (atributa) izmiču daljem opisu,
Jer se prepliću i stapaju u Jedno.

Nit njegovim rađanjem nastaje svetlost,
Nit zalaskom tama.

 Stalan je, neprekidan,
 Bez imena je,
Potiče od tamo gde ne postoji nikakvo biće

Može se reći da je duhovni oblik oblika,
 Da je duhovna slika slike:
 Večno izmiče, neodređen je.
Ideš li mu u susret, ne vidiš mu početak.
Pratiš li ga, ne vidiš mu kraj.

Samo onaj koji se čvrsto drži Taoa iz davnine
 Da bi sredio stvari sadašnjeg trenutka
U stanju je da sazna Prapočetne Izvore,
 Trajnu nit² Taoa.

XV

Mudraci¹ iz davnine behu nepojmljivo duboki,
 prirodni, tajanstveni.
Tako duboki behu da ih ne možemo ni shvatiti.
I zato što ih ne možemo shvatiti

Moramo ih opisati:

 Oprezni, kao onaj koji zimi gazi preko potoka,
 Budni, kao onaj koji se plaši suseda,
 Suzdržani, kao gost pred domaćinom,
 Spremni da sebe zbrišu, kao led koji se topi,
 Nepatvoreni,² kao komad neobrađenog drveta,³
 Otvoreni, kao dolina,
 S drugima pomešani,⁴ kao uzmutljena voda.

Ko može mira naći u uzmutljanom svetu?

 Ako ležiš mirno, on se razbistri.

Ko može svoj mir da zadrži dugo?

 Aktivnošću (Unutarnjeg Života), on se vraća.

Onaj ko prihvati Taoa

 Ne želi da bude pun,⁵ već prazan.

On je izvan dotrajavanja i obnove.

XVI

Da bi postigao savršenu prazninu,
Uporno se drži mirovanja.

Hiljade bića poprimaju oblik i kreću se
u delanju,

Ali ja ih vidim kako se vraćaju.
Ona bujaju snažno kao vegetacija,
Ali se vraćaju svom korenu.

Vratiti se korenu,
Znači mirovanje.

Mirovanje, to je obnavljanje udesa.
Obnoviti udes, to je Večni Zakon¹.

Upoznati Večni Zakon, znači biti prosvetljen.
A ne znati Večni Zakon
Znači navući na se nesreću.

Upoznati Večni Zakon znači postati
velikodušan.

Onaj koji je velikodušan, kralj je.²
Kralj je kao nebo;³
Sličan nebu sjedinjen je s Taoom;
Sjedinjen s Taoom, traje zauvek;
Da njegovo telo i nestane,
Za njega nema opasnosti.

XVII

O najboljim vladarima davnine
Ljudi su (samo) znali¹ da postoje;
Za ovima su dolazili oni koje su
poštovali i voleli;

Zatim oni kojih su se plašili;
Pa onda oni koje su prezirali.

Kad se poverenje (prema ljudima) ograniči,
Nema (ni kod njih) poverenja;
I tada se pribegava zakletvama.

Oni (najbolji) bili su ozbiljni, reči im dragocene,
Zaslužna dela im se množila, poslovi napredovali
I ljudi su tada govorili: »To je zahvaljujući nama.«

XVIII

Kad je veliki Tao napušten,
Došlo je do (doktrinâ) »čovečnosti« i »pravde«¹.

Kad se znanje i umešnost pojaviše,
U stopu za njima dođe licemerje.

Kad šest odnosa² prestade da živi u miru,
Počeše hvaliti »dobre roditelje« i
»ljubazne sinove«.

Kad se carstva, klanovi i porodice zakrviše,
Počeše hvaliti »odane ministre«.

XIX

Odreci se znanja, odbaci učenost,
I narodu će to sto puta biti korisnije;
Odbaci »čovečnost«, otresi se »pravde«,
I narod će se vratiti ljubavi sinovljevoj
i nežnosti očinskoj;

Odbaci »korisnost«, odreci se spretnosti,
I lopovi i razbojnici će iščeznuti.

Ali ove tri stvari su spoljne, i nisu dovoljne;
Stoga nastojmo da uočimo jednostavnost¹,
Da prigrlimo svoju prvobitnu prirodu,
Da potisnemo sebičnost,
I da svedemo svoje želje.

XX

Odbaci učenost i nestaće nemira.
Kakva je samo mala razlika
Između »da« i »ne«?
Kakva je velika razlika
Između »dobra« i »zla«?
Onog čega se ljudi plaše
I treba da se plašiš;
Ali — avaj! — kako je još daleko buđenje!

Mnogi se ljudi raduju i vesele,
Kao da učestvuju na obrednoj gozbi,
Kao da se s proleća penju na terasu;
Ja, jedino, sam tih, kao neko nezaposlen,
Kao novorođenče koje još ne ume da se
smeje,
Bez cilja; kao beskućnik.

Mnogi ljudi kao (da žive) u nekom obilju,
Ja, kao da sam iz tog izopšten,
Mora da imam srce budale,
Ovako smušen, maglovit!

Bogati ljudi (sve nešto) znaju, jasno im;
Ja, jedino, sam tup, zbunjen.
Bogati su mudri, samouvereni;
Ja, jedino, sam potišten.

Odjednom sâm ja kao na pučini,
Plovim: pučina bez cilja na izgled.
Mnogi ljudi imaju neku sposobnost,
Ja sâm kao da sam glup, neotesan.
Ja, jedino, razlikujem se od drugih ljudi
I crpem sokove iz Majke Hraniteljke.¹

XXI

Oznake velike snage¹
Proizlaze jedino iz Taóa.

Evo kakav je po prirodi Tao:
Nejasan, neodredljiv.
Nejasan, neodredljiv,
A ipak su u njemu (skriveni) svi oblici.
Nejasan, neodredljiv,
A ipak su u njemu (skrivena) sva bića.
U njemu je (skrivena) duhovna bit:
Njegova suština, puna istina,
U njemu samom leži (za to) svedočanstvo.

Od davnine do sada
Njegovo ime² (manifestovani oblici) nije prošlo.
Kroz njegova vrata ulazi svemir u svoje
postojanje.
Kako ja znam da svemir³ kroz njegova vrata
ulazi u svoje postojanje?
Pomoću njega samoga.⁴

XXII

Ono što je nepotpuno postaje potpuno.

Krivina postaje prava,
Praznina postaje puna,
Okrzano se obnavlja,
Ko nema dobija;
Ko ima, zbunjuje se.

Zašto se sveti čovek prihvata Jednog¹
I postaje primer svetu.
On se ne otkriva
I zato svetili.²
On se ne opravdava
I stoga je poznat.
On se ne hvali
I zato mu se odaje priznanje.
Zato što se ne bori
Niko mu se na svetu ne može suprostaviti.

Nije li zaista istina ono što su stari govorili:
»Ono što je nepotpuno postaje potpuno?«
Tako je i on sačuvan i svet mu odaje priznanje.

XXIII

Priroda se služi s malo reči:
Zato uragan ne traje celo jutro;
Pljusak ne pada ceo dan.
Otkuda oni dolaze?
Iz prirode.
Čak ni priroda ne govori dugo (svojim jezikom),
Koliko kraće onda treba (da govore)
ljudska bića?¹

Onaj koji sledi Taoa, identifikuje se s njim.
Onaj koji sledi Te, identifikuje se s njim.
Ko napusti Taoa, identifikuje se
s napuštanjem (Taoa).

Onog ko je jedno s Taoom,
Tao prima s radošću.
Onog ko je jedno s Teom,
I Te prima s radošću.
Onog ko je jedno s napuštanjem,
I napuštanje prima s radošću.

Onaj koji nema (dovoljno) vere,
Ne može da očekuje veru (kod drugih).

XXIV

Onaj koji stoji na vrhovima prstiju, ne stoji
(čvrsto).

Onaj koji gazi krupnim korakom, ne hoda
(dobro).

Onaj koji sebe otkriva, ne svetli,
Onaj koji sebe pravda, nije poznat nadaleko,
Onaj koji sebe slavi, neće se dugo zadržati.

U očima Taou
To su »ispljuvci i tumori vrline«,
I oni su gadni.
Stoga onaj u kome je Tao
Neće da ih sledi.

XXV

Pre nego što bi Nebo i Zemlja,
Postojalo je jedno Biće, već savršeno.
Neprolazno! Bez oblika!
Sâmo. Bez promene!
Dosezalo je svuda; neiscrpno.
Možemo ga smatrati Majkom Svemira.

Ne znam mu ime,
I označavam ga rečju Tao.
Prisiljen da ga imenujem, nazivam ga Velikim.
Budući velik, on se širi, teče,
Tekući, on se udaljuje,
Dalek, on dolazi (stalno u svoju početnu tačku).

Stoga: Tao je velik
Nebo je veliko
Zemlja je velika
I kralj je velik!
Četiri stvari su velike,
Nije li i kralj jedna od njih?

Čovek nalazi svoj zakon u zemlji,
Zemlja u nebu,
Nebo u Taou,
Tao jedini u samom sebi.²

XXVI

»Teško¹ je koren laganog;
Mirovanje je gospodar pokreta.«

Stoga kraljevski sin,
Ma putovao i od zore do mraka²,
Zadržava vedru ozbiljnost
U počastima i slavi
A živi neuznemiren njima, ravnodušan.

Kako bi žalosno bilo
Kad bi gospodar nad hiljadu karuca
Mislio više o sebi nego o carstvu?

U lakoj pokretljivosti gubi se središte,
U užurbanosti delatnosti gubi se vlast (nad sobom).

XXVII

Onaj koji hoda u dobroti, ne ostavlja za sobom
traga.

Onaj koji govori u dobroti, ne ostavlja mesta
za napad.

Onom koji dobro računa, nije potreban raboš.
Dobro zatvorenim vratima nisu potrebni kračuni,
A ipak ih ne možeš otvoriti.

Dobro zavezanom čvoru nije potreban dobar
konopac.

A ipak ga ne možeš odrešiti.

Stoga dobar čovek pritiče u pomoć ljudima —
On nikog ne odbija.

On pomaže svemu pod kapom nebeskom,
I zbog toga se ništa ne odbacuje.¹
To se naziva krađa² Svetlosti.

Stoga je sveti čovek učitelj rđavom,
A rđavi je čovek pouka³ dobrom.

Onaj koji ne ceni učitelje
Niti voli pouku
Zastranio je veoma,
Ma koliko bio učen.

Tao je tajanstvena istina.

XXVIII

Biti svestan Muškog
Ali zadržati ženstvenu mekotu
Znači postati dolina carstva.
Kad si dolina¹ carstva,
Večni te izvor² (manifestovanog) prima,
Vraćaš se kao detence.

Biti svestan svetlosti,
Ali držati se tame,
Znači biti primer carstvu,
Kad si primer carstvu,
Poseduješ večnu nepogrešivu snagu,
Vraćaš se u Neograničenost.

Znati za slavu i sačuvati poniznost,
Znači biti dolina carstva
Kad si dolina carstva,
Nepresušno si vrelo (manifestovanog),
Vraćaš se stalno izvornoj prostoti,
Celovitosti nerezbarenog drveta.

Razlomljeno drvo postaje mnoštvo
I sveti ga čovek koristi,
Tad postaje Upravljač na dugo vremena
I upravlja ne povređujući nikoga.

XXIX

Ima ih koji bi da pobede svet¹
I po svojoj zamisli il' želji da mu dadu lik,
Vidim — uspeti neće.
Jer svet je samog boga sud
I čovečja mu ruka ne može dati vid,
Hoćeš li oblik da mu daš, pokvariš ga,
Da ga zadržiš, izgubiš ga.
Jer: od bića svih
Jedna napred idu
A za njima druga,
Dašću jedna
A druga dršću,
Snažna su neka
A neka slaba,
Jedna padaju
A druga se ruše.
Stoga sveti čovek izbegava uživanja,
izbegava raskoš,
izbegava gordost.

XXX

Onaj koji bi da pomogne vladaru ljudi putem
Taoa

Ne prihvata se oružja¹ da bi podvrgao svet.
To se vraća.
Gde vojske padnu, tu ne raste ni trnje ni avrlje.
Dižeš li ljude, gladne godine slede.

Stoga dobar general postiže svoj cilj i zastaje.

On se ne sme osloniti na snagu oružja.
Ostvaruje nameru i ne slavi se njome.
Ostvaruje nameru i ne hvališe se njome.
Ostvaruje nameru i ne gordi se njome.
Ostvaruje nameru kao žalosnu nužnost.
Ostvaruje nameru, ali ne voli nasilje.

Kad ljudi upotrebe silu, stare,
Jer je to suprotno Taou;
Biti suprotan Taou
Znači uginuti pre vremena.

XXXI

Oružje vojničko¹ oruđe je zla,
Svi ga narodi mrze,
Zato ga onaj u kome je Tao uvek izbegava.

Za vreme mira počasno je mesto
S leve strane princa-mudraca,
Ali za vreme rata, ono je s desne (strane).²

Oružje je oruđe nesreće,
Nije sredstvo čoveka Mira;
Kad se oružje i ne može izbeći,
Mirnu suzdržanost ceni on iznad svega.

U pobedi nema lepote.³
Ko bi je lepom nazivao,
Uživao bi u ubijanju ljudi.
A onaj ko uživa u ubijanju,
Neće uspeti da zavlada svetom.

(U vreme sreće i mira počasno mesto je s leve,
A u vreme nesreće i rata počasno mesto je
s desne strane;

U ratu je komandantov pomoćnik s leve,
A komandant s desne strane,
To jest kao na pogrebu.)

Ko ubije mnogo ljudi,
Proliće mnogo suza.
Onom ko zadobije pobedu u ratu,
Kao na sahrani, mesto je zdesna.⁴
(Pobedu treba proslavljati kao pogreb.)

XXXII

Tao je večan i nema imena.

Ma i malen, ako je čist,
Onaj ko mu služi oslobođen je¹
I svake moći svemira nad sobom.

Ako se vladari sjedine s njim,
Svi će im se, sami od sebe, poveriti.

Nebo i Zemlja se sjedinjuju,
Da bi blaga rosa padala
I izvan ljudske moći
Na sve narode podjednako.

U samom začetku razlike, bejaše ime;²
S imenom, bivanje nastaje;
U njemu znanje i ograničenost;
Znaš li ograničenost,
Možeš izbeći propast.

Ono što su potoci dolinski
Prema rekama i morima,
To je i sve u svemiru
Prema Taou.³

XXXIII

Ko poznaje druge, mudar je;
Ko poznaje sebe, vidi jasno.

Ko pobedi druge, ima snage (mišića),
Ko pobedi sebe, jak je.

Ko je zadovoljan, bogat je;
Ko sledi svoj put, ima jačinu volje.
Ko se drži svog mesta (središta), traje;
Ko umre, a ipak (mu snage) ostane, trajnog je
života.

XXXIV

Veliki se Tao preliiva svuda.
(Kao poplava) pruža se na sve strane.

Milioni bića crpu iz njega život
I on im ga daje.
Kad završi delo,
On ga ne prisvaja.
Ljubavlju milione održava i hrani
I ne smatra se njihovim gospodarem.¹

Uvek bez strasti i želja,
Mogao bi se nazvati malim.

Dom, u koji se vraćaju milioni bića,
I ne smatrajući se njihovim gospodarom,
Mogao bi se nazvati velikim.
Eto zašto se sveti čovek dokraja ne
smatra velikim
I tako upotpunjava svoju veličinu.

XXXV

Velikog se drži simbola,¹
Sve ljude ćeš tada privući,
Prići će bez ikakvog bola
I steći zdravlje, izobilje i mir.

Putniku ponudi dobru hranu, muziku i stan
I s tobom ostaće rado.
Ali kad Tao potekne iz tebe k njemu
Nepcem mu neće razaznati ukus,
Niti očima lik,
Niti ušima glas,
Koristi li ga, videće — neiscrpan je.

XXXVI

Ako hoćeš da dišeš duboko,
Moraš najpre isprazniti pluća.
Ako hoćeš da budeš jak,
Moraš najpre naučiti da budeš slab
Ako hoćeš da zauzmeš visok položaj,
Moraš najpre prihvatiti nizak položaj.
Ako hoćeš da se obogatiš darovima,
Moraš najpre darovati sve što imaš.
To se naziva Skrivena Prosvetljenost.

Nežnost savladava snagu.
Riba neka ostane u dubinama voda.
I oštro oružje države
Neka ostane tamo gde ga niko ne može videti.

XXXVII

Tao je večno bez delanja,
A njime, ipak, sve se vrši.
Ako se prinčevi i vojvode drže Taa,
Ljudi će se preobraziti sami od sebe.
Preobraženi, kad bi ka delanju,
Neka se drže praiskonske Prostote bez imena.
Prostota bez imena je oslobođenje od želje
(za borbu).
Oslobođenjem od želje, mir se postiže
I svet (tako) do njega dolazi sam od sebe.

1

XXXVIII¹

Čovek uzvišenijeg karaktera nije (svestan) svog
karaktera,

Otud on nema karaktera.

Čovek manje vrednog karaktera (pazi da ne)
izgubi karakter,

Otud je on bez karaktera.

Čovek uzvišenijeg karaktera nikad ne dela,
Niti ikada (ma šta radi) s nekim
krajnjim motivom.

Čovek manje vrednog karaktera dela,
I (to radi) sa nekim krajnjim motivom.

Čovek uzvišenije dobrote dela,
Ali bez nekog krajnjeg motiva.

Čovek uzvišenije pravde dela,
I to bez nekog krajnjeg motiva.

(Ali kada) čovek uzvišenijeg *li* dela i ne
nailazi na razumevanje,
On zasuče rukave i nameće ga drugima.

Stoga:

Kad se Tao izgubi (dolazi do ideje o) čovečnosti,
Kad se čovečnost izgubi (dolazi do) pravde,
Kad se pravda izgubi (dolazi do ideje) *li*
A *li* je tanjenje odanosti i poštenja srca.

I početka haosa.

Proroci su cvetanje Taosa

I začetak ludosti.

Stoga plemenit čovek boravi u potki,

A ne u onom što se tanji (kraju).

On boravi u plodu,

A ne u cvetanju (izrazu).

Stoga odbacuje ono prvo i prihvata ovo drugo.

XXXIX

Evo onih koji od davnine, i posle začetka,
zadržaše Jednoga:
Zadržavši Jednoga, nebesa su se rasvetlila,
Zadržavši Jednoga, zemlja se učvrstila,
Zadržavši Jednoga, bogovi su duhovni postali,
Zadržavši Jednoga, doline se ispuniše,
Zadržavši Jednoga, sve stvari su živele u rãstu,
Zadržavši Jednoga, prinčevi i vojvode
plemeniti uzmogoše biti.
— Jedino Njime, onakvi kakvi jesu, postali su.

Bez bistrine, nebesa bi potamnela,
Bez čvrstine, zemlja bi se tresla,
Bez duhovnosti, bogova bi nestalo,
Neispunjene, doline bi se raspršle,
Bez životodavne moći, sve bi uginulo,
Bez oplemenjujuće snage, prinčevi i vojvode
bi posrtali.

Stoga plemeniti zavise od običnih ljudi,
A uzvišenima je osnovica u onima dole.

Ne nazivaju li stoga prinčevi i vojvode sebe
»siročadima«, »usamljenim« i »bezvrednim«.
Nije li istina da im je, kao potpora,
potreban običan čovek?

Zaista, rastavi kola na delove
I nema više kola.
Radije da tutnjiš kao stena
Nego da zveckáš kao nefrit.

XL¹

Onog koji se vraća, odaslao je Tao,
Onim koji je slab, služi se Tao.
Sve stvari pod nebom potiču iz Bića,
A Biće iz Ne-bića.

XLI

Kada ljudi najvišeg tipa čuju za Taoa,
Nastoje da ga slede.
Kada osrednji čuju za Taoa,
Nekad ga se drže, a nekada ne.
Kada oni najniži čuju za Taoa,
Prasnu u glasan smeh —
Ali sledili ga ljudi ili mu se smejali,
Tao ostaje aktivan.

Stoga već utvrđena poslovice kaže:

»Onaj koji razume Taoa, izgleda tup u
shvatanju,
Onaj koji je uznapredovao u Taou, izgleda
da ide unatrag,
Onaj koji se kreće ravnom stazom Taoa,
izgleda da se penje i spušta.«

Čovek uzvišena karaktera izgleda kao
šuplja (dolina),

Sama belina izgleda uprljana;
Čovek velikog karaktera izgleda tup;
Čovek čvrsta karaktera izgleda slab;
Čista vrednost izgleda prljava.

Veliki prostor nema uglova.
Velikom talentu treba mnogo vremena
da sazre.

Velika muzika se jedva čuje.

Veliki oblik nema obrisa.¹

I Tao je skriven bez imena.

I samo taj Tao može dati (svoju moć)
i dovesti do ispunjenja.

XLII

Iz Taoa, rađa se Jedan;¹
Iz Jednoga, dva;
Iz dva, tri;
Iz tri, čitav stvoreni svemir.

Čitav stvoreni svemir izbegava princip
mirovanja i mraka,
Drži se principa života,
I dahom Dubina stiže do harmonije.

Ljudi ne vole da ih nazivaju »siročadima«,
»bezvrednim« i »usamljenicima«.
A ipak prinčevi i vojvode nazivaju sebe
takvim imenima.

Jer, ponekad, povećava se oduzimanjem
I smanjuje se dodavanjem.

Ono što su i drugi učili,
Učiću i ja:
»Jak i silnik neće umreti lakom smrću.«
To je osnovica i mog učenja.

XLIII

Najmekša supstanca na svetu
Prodire kroz najtvrđu.
Ono što je bez oblika prodire kroz ono (što je)
bez pukotine.
Otud znam da je korisno ne preduzimati
nikakvu delatnost.¹
Ni sa čim u svemiru porediti se ne da
Učenje bez reči
I korist od nepreduzimanja nikakve akcije.

XLIV

Slavu ili sopstveno biće, šta više voliš?
Tvoje biće ili materijalna dobra, šta više vredi?
Gubitak (sebe) ili posedovanje (dobra),
koje je veće zlo?
Stoga: onaj koji najviše voli, najviše daje.
Onaj koji mnogo zgrće, mnogo gubi.
Zadovoljan se čovek ne mora plašiti sramote;
Onom koji zna gde da prestane, ne pretil
opasnost --
On može da traje.

XLV

Najpotpunije savršenstvo je kao
nesavršenstvo
Korišćenjem ga ne iscrpljuješ.
Najveće izobilje izgleda kao i oskudnost —
Koristiš ga, ono ti nikad ne otkazuje.

Ono što je najpravije izgleda kao stranputica.
Najveća veština izgleda nespretnost.
Najviša rečitost čini se kao mucanje.

Pokret savlađuje hladnoću,
(Ali) mirovanje savlađuje vrućinu.
Kome je poznata prava tajna mirovanja,
Taj postaje uzor čitavom svemiru.

XLVI

Kad svet u skladu s Taoom živi,
Trkački konji se za vuču koriste.
Kad svet u skladu s Taoom ne živi,
Mnoštvo je konjice po zemlji.

Nema većeg prokletstva od nezadovoljstva.
Nema većeg greha od želje za posedovanjem.
Stoga biti zadovoljan znači večitu dovoljnost.

XLVII

Ne prilazeći vratima,
Znam šta se dešava u svetu.

Ne otvarajući prozor,
Vidim nebeski Tao.
Što više izlazim, manje znam.

Zato sveti čovek
Stiže bez odlaska,
Saznaje bez gledanja,
Usavršava bez delanja.

XLVIII

Predajući se nauci, iz dana u dan uvećava se
(znanje),
Posvećujući se Taou, iz dana u dan gubi se
(znanje);

Gubeći stalno,
Stiže se do ne-delanja.¹
Ne-delanjem sve se izvršiti može.
Onaj koji pobeđuje svet, pobeđuje ga često
ne-delanjem.²

Kad je čovek prisiljen da dela,
Svet je već izvan njegove pobede.

XLIX

Sveti čovek nema određenih mišljenja
i osećanja,
Nego mišljenja i osećanja ljudi smatra svojim.

Za dobre izjavljujem da su dobri,
I za rđave izjavljujem da su dobri:
To je dobrota Vrline.
Poštenima verujem,
I lažljivicima verujem:
To je vera Vrline.

Sveti čovek živi na svetu mirno, harmonično.
Ljude ovoga sveta privodi u zajednicu srca
I sve ih smatra svojom rođenom decom.

L

Izići u život, znači ući u smrt,
Trinaest je pratilaca života;¹
I trinaest je pratilaca smrti.
(Tih) trinaest, u ovom životu, čoveka šalju
i u smrt.

Otkuda to?
Zbog snažne delatnosti umnožavanja života.

Kaže se da onaj koji je dobar čuvar svoga života²
Ne sreća tigrove i divlje bikove na zemlji,
Ne ranjava ga oružje na bojnom polju,
Ne mogu rogovi divljih bikova,
Niti kandže tigrova da rane neranjivo u njemu;
Niti vojničko oružje ima snage nad njim.
Otkuda to?
Otud što je iznad smrti.³

LI

Tao svim bićima daje život.
Te (Vrlina) ih hrani.
Materijalni svet daje im oblik.
Okolnosti trenutka ih upotpunjuju.
Stoga sve u svemiru obožava Tao i uzdiže Te.
Tao se obožava i Te se uzdiže
Bez ičije naredbe, spontano.

Stoga Tao svim bićima daje život,
A Te ih hrani,
Omogućava da rastu, razvijaju se,
Pružajući im utočište, mesto da u miru žive,
Održava, usavršava.

Daje im život, a ne prisvaja ih,
Pomaže ih, a ne podvrgava.
Nad njima je, a ostavlja ih slobodnim.
— To se naziva Mističnom Vrlinom.

LII

Svemir je imao svoj početak
Koji se može smatrati Majkom Svemira.
Po Majci možemo znati sinove.

Znajući sinove, držimo se Majke
I čitavom životu tako ništa ne može nauditi.

Zatvori vrata usta
I vrata čula
I čitav život je bez muke i napora:

Otvori usta,
Utoni u zaposlenost
I čitav je život izvan iskupljenja.

Ko vidi sitno, bistrog je vida;
Ko čuva slabo, snažan je.
Koristi svetlost
I vrati se bistrini vida —
Da na sebe ne navučeš docnije nevolju.
— To se zove odmarati se u Apsolutnom.

LIII

Ako sam došao do saznanja i imam čvrstu veru,
Ići ću Glavnim Putem (Taoom).
Izbegavaću sporedne staze.

Glavnim Putem je jednostavno ići,
A ljudi ipak vole sporedne staze.

Palata se može i blistati,
A polja biti neobrađena
I ambari prazni.

Odeveni u vezene dolame,
S mačem o pojasu,
Siti i pijani,
Moćnici mogu i plivati u bogatstvu.
— To svet vodi k razbojništvu.
To, zaista, nije Tao.

LIV

Onaj koji je čvrst (u dobroti)
Ne može biti iskorenjen.
Onaj koji neguje (dobrotu)
Ne može biti odbačen.
Sinovi, kao i sinovi njihovih sinova,
Prinosiće mu žrtve bez prestanka.

Negovana u samoj sebi, vrlina će postati istinska;

Negovana u porodici, vrlina će se povećati;
Negovana u selu, vrlina će se umnožiti;
Negovana u državi, vrlina će cvetati;
Negovana u svetu, vrlina će postati opšta.

Stoga:

Po vrlini pojedinca, poznaje se pojedinac.
Po vrlini porodice, poznaje se porodica.
Po vrlini sela, poznaje se selo.
Po vrlini države, poznaje se država.
Po vrlini sveta, poznaje se svet.
Kako znam da je svet takav.
Po tome.¹

LV

Onaj kome je osnova u Vrlini
Sličan je novorođenčetu.

Otrovni insekti ga ne ujedaju,
Zveri ga ne napadaju,
Grabljivice ga ne kljucaju.

Kosti su mu meke i mišići nežni,
Ali čvrsto ume da hvata.
Ne zna za spajanje muškog i ženskog
A organi su mu potpuni,
Što znači da je snage netaknute.
Plače ceo dan, a nikad ne promukne,
Što znači da u sebi sadrži prirodni sklad.
Poznavati sklad, znači poznavati večno,
A poznavati večnost, znači biti prosvetljen.
Ali poboljšavati život naziva se rđavim

predznakom.
Životna snaga koja rađa ljudska osećanja je jaka.
Snažni dolaze do vrhunca i onda stare.
To je protivno Taou.
A onaj koji je protivan Taou, gine mlad.¹

LVI

Onaj koji zna, ne govori;
Onaj koji govori, ne zna.

On zatvara usta
I vrata čulâ.
Ublažava oštrinu,
Razrešava uzlove,
Usklađuje svetlost,
Sjedinjuje prah (ljuje),
— To se naziva Mistično Jedinstvo.¹

Ljubav i mržnja ga ne mogu dotaći.
Dobitak i gubitak su mu ravnodušni.
Počasti i nemilost ne deluju na nj.
Stoga ga ceni čitav svet.

LVII

Da bi vladao kraljevstvom, koristi pravičnost¹.
Da bi vodio rat, koristi taktiku (iznenađenja)².
Da bi vladao svetom, koristi ne-delanje³.
Otkuda ja znam da je tako?

Evo otkuda:

Ukoliko je više zabranâ,
Utoliko su ljudi siromašniji.
Ukoliko je više bojnog oružja,
Utoliko je veći haos u državi.
Ukoliko je veća tehnička veština,
Utoliko se više (ubojnih) stvari proizvodi.
Ukoliko je veći broj zakona,
Utoliko je veći broj lopova i razbojnika.

Stoga sveti čovek kaže:

Ako ja ne delam,⁴ ljudi će se preobraziti
sami od sebe.
Ako volim mirovanje, ljudi će postati
pravični sami od sebe.
Ako ne učestvujem u poslovima, ljudi će se
obogatiti sami od sebe.
Ako nemam želja, ljudi će postati čisti
sami od sebe.

LVIII

Kad je vlada nepreduzumljiva i nemarna,
Narod je nerazmažen.
Kad je vlada efikasna i preduzumljiva,
Narod je nezadovoljan.

Nesreća je staza blagostanja,
(A) blagostanje je skrivanje nesreće.

Ko bi bio u stanju da zna njihov krajnji
ishod?

(Međutim, kako stvar stoji), ne postoji
nikad nešto normalno

A da se (odmah) ne pretvori u prevarno,
I dobro ne preobrazi u zlokobno.
Toliko je čovečanstvo zabludelo!

Stoga je sveti čovek oštar (ima čvrsta i jasna
načela), ali
Posедуje celovitost, ali ne nanosi povredu
(drugima),¹

Ispravan je, ali nije bezobziran,
Sija, ali ne zaslepljuje.

LIX

Kad rukovodiš ljudskim poslovima, nema boljeg
pravila nego biti odmeren¹;
Biti odmeren, znači biti spreman unapred;
Biti spreman unapred, znači biti ojačan;
Biti spreman unapred i ojačan, znači biti
uvek pobedan.
Biti uvek pobedan, znači imati sposobnost
bez granica.
Onaj koji poseduje sposobnost bez granica,
podesan je da vlada zemljom.
I Majka (načelo) zemlje kojom se vlada, trajaće
zauvek.
To znači biti duboko ukorenjen i crpsti snagu
iz dubina,
Put ka besmrtnosti i stalnom sagledavanju.

LX

Upravlja zemljom kao da pržiš sitnu ribu.¹
Ko upravlja zemljom u skladu s Taoom,
Videće da (zli) duhovi gube svoju moć.
Ne da duhovi gube svoju moć,
Koliko prestaju da nanose ljudima nevolju.
I ne samo da oni prestaju da nanose ljudima
nevolju
Nego ni (sam) sveti čovek ne nanosi ljudima
nevolju.
Kad ne nanose jedni drugima nevolju,
Prvobitna vrlina se vraća.

LXI

Velika zemlja (treba da bude) kao niske oblasti
delte

Stecište sveta.

(I) Žensko sveta.

Žensko uvek nadmašuje Muško mirovanjem
I zauzima nizinu mirovanjem.

Stoga ako neka velika zemlja podvrgne sebe
maloj zemlji,

Ona će je apsorbovati;

(I) ako neka mala zemlja podvrgne sebe velikoj
zemlji,

Ona će apsorbovati veliku zemlju.

Stoga neke stavljaju sebe nisko da bi apsorbovale
(druge),

Neke već stoje nisko i apsorbuju (druge).

Šta drugo želi velika zemlja nego da zaštiti
druge,

A šta drugo želi mala zemlja nego da se uključi
i bude zaštićena.

Tako (s obzirom) da obe mogu imati ono što
žele,

Velika zemlja treba da zauzme nizak (skroman)
položaj.

LXII

Tao je misteriozna tajna svemira,

Riznica dobrog čoveka,

I utočište čoveka koji nije dobar.

Lepe izreke mogu se prodavati i na tržnici,

Plemenito ponašanje može se pokloniti
i kao dar.

Ako i ima rđavih ljudi,

Zašto ih odbacivati?

Stoga kad se kruniše car,

I postavljaju tri ministra s njim,

Umesto da ih daruješ nakitom od nefrita
il' konjima za svečani četveropreg,

Daruj ih radije Taoom.

Na koji način su stari cenili Taoa?

Zar nisu oni rekli — »Tražite krivce

i praštajte im?«

Stoga je (Tao) riznica sveta.

LXIII

Upotpunite ne-delanje,
Vršite ne-poslove,
Kušajte neokusivo.
Bila velika ili mala, česta ili ne,
Uzvrćaj mržnju vrlinom.
Bavi se teškim dok je još lako.
Bavi se velikim dok je još malo.
Teškim (problemima) sveta
Mora se baviti dok su još laki;
Velikim (problemima) sveta
Mora se baviti dok su još mali.
Stoga sveti čovek ne baveći se nikad
velikim (problemima)
Postiže veliko.
Ko lako daje obećanje
Često će mu teško pasti da ga održi.
Ko olako uzima stvari
Susreće se s mnogim teškoćama.
Otuda čak i sveti čovek stvari smatra teškim
I zato se nikad ne susreće s teškoćama.

LXIV

Ono što leži mirujući, lako¹ se održava;
Ono što se još nije manifestovalo, lako je
predvideti;
Ono što je lomno (kao led), lako se topi;
Ono što je sićušno, lako se raspe.
Bavi se stvarju pre nego što je tu;
Obuzdaj nered pre nego što je zreo.
Drvo sa širokom krošnjom izrasta iz mladice;
Devetospratna terasa počinje od grumena
zemlje.
Putovanje od hiljadu vrsta počinje stopom.
Ko dela, kvari;
Ko hvata, ispušta.
Zato što sveti čovek ne dela, on i ne kvari.
Zato što sveti čovek ne hvata, on i ne ispušta.
Ljudi pokvare svoje poslove kad su na pedalj
od ispunjenja.
Ako si pažljiv na kraju kao na početku,
Odvrtićeš neuspeh.
Stoga sveti čovek želi da nema želja,
I ne ceni predmete do kojih se teško dolazi.
Uči ono što se još nije naučilo;
I vraća ono što je mnoštvo izgubilo.
Da bi pomagao Prirodu u njenom toku
I da se ne bi mešao.

LXV¹

Stari koji su znali da slede Taoa
Težili su (za tim) da ne prosvete narod,
Nego da ga održe u neznanju.
Ljudima je teško da žive u miru
Zbog suviše velikog znanja.
Oni koji nastoje da vladaju zemljom putem
znanja
Prokletstvo su nacije.
Oni koji ne nastoje da vladaju nacijom putem
znanja
Blagoslov su nacije.
Oni koji znaju ova dva (načela)
Znaju i staro merilo,
A znati uvek staro merilo
Naziva se Mističnom Vrlinom.
Kad Mistična Vrlina postane jasna, dalekosežna,
I stvari se okrenu unatrag (ka svom izvoru)
Tada i samo tada pojavljuje se Velika Harmonija.

LXVI

Kako su reke i mora postali gospodari dolina?
Zato što su se smestili nisko.
Eto kako su postali gospodari dolina.
Stoga da bi bio glavni među ljudima,
Čovek mora govoriti kao oni koji mu nisu
ravni.
Da bi bio među prvima,
Mora uvek ići iza njih.
Na taj način i sveti čovek stoji iznad njih,
A ljudi mu ne osećaju težinu;
Ide ispred njih,
A ljudi mu ne žele zla.
I ljudi sveta su srećni što ga imaju i mogu da
zadrže zauvek.
Pošto se on ne bori,
Niko na svetu ne može se boriti protiv njega.

LXVII

Čitav svet kaže: moje učenje (Tao) liči na ludost.
Zato što je veliko, stoga liči na ludost.
Da nije ličilo na ludost,
Davno bi već, zaista, postalo sićušno!

Ja imam tri bogatstva;
Čuvaj ih i pohrani:
Prvo je — Ljubav.¹
Drugo je — Nikad suviše mnogo.
Treće je — Nikad biti prvi u svetu.

Kad čovek ima ljubavi, nema straha.
Kad ne dela suviše², poseduje veliki opseg
(snage, zaliha);

Kad se ne trudi da bude prvi u svetu,
Može da razvije svoj talenat i pusti ga da dozri.

Ako čovek ne sačuva ljubav i neustrašivost,
Suzdržanost i zalihu snage,
Prestane da ide pozadi i jurne napred,
On je osuđen!

Jer ljubav je poredna u napadu
I neranjiva u odbrani.³
Nebo ljubavlju oruža one
Koje neće da vidi uništene.

LXVIII

Hrabar vojskovođa nije nasilnik;
Dobar borac ne gubi pribranost;
Veliki osvajač se ne bori (zbog malih stvari);
Ko uspešno koristi ljude, stavlja sebe iza njih.
— To se naziva Vrlinom Ne-borenja,
Sposobnošću korišćenja ljudi
U saradnji sa samim nebom,
Sa najvišom mudrošću davnine.

LXIX

Vojni stratezi imaju ovu maksimu:

Neću prvi da napadam, radije da budem
napadnut.¹

Neću ni palac napred, radije stopu natrag.

To znači, marširati bez formacija,

Ne zasukati rukave,

Ne napadati frontalno,

Oružati se bez oružja.²

Nema sigurnije propasti nego potceniti
neprijatelja.

Potcenjivanje neprijatelja može dovesti do
gubitka bogatstva.³

Stoga kad se dve podjednake vojske sretnu,

Onda je čovek tuge⁴ onaj koji pobeđuje.

LXX

Moje učenje je veoma lako razumeti i veoma
lako primeniti,

Ali niko ga ne razume i niko ga ne primenjuje.

U mojim rečima postoji načelo.

U poslovima ljudi postoji sistem.

Zato što oni to ne znaju,

Ne znaju ni mene.

Pošto postoji mali broj onih koji me znaju,

Ja sam uvažen.

Stoga sveti čovek nosi haljinu od kostreti,

A nefrit nosi u grudima.

LXXI

Ko zna da ne zna, najviši je.
Ko (se pravi da) zna ono što ne zna, bolesnog je
duha.
A ko vidi tu bolest duha kao bolest, nije
bolesnog duha.
Sveti čovek nije bolesnog duha.
Zato što sveti čovek vidi bolest duha
kao bolest,
Stoga nije bolesnog duha.

LXXII

Kad ljudi nemaju nikakvog straha od sile,¹
Onda se (obično) velika sila spušta na njih.
Ne preziri njihovo boravište,
Ne mrzi njihov rod,
Zato što ga ne mrziš,
Neće te ni mrzeti.
Stoga sveti čovek zna sebe, ali se ne pokazuje,
Voli sebe, ali se ne uzdiže.
Stoga on odbacuje jedno (silu) i prihvata
drugo (slabost).

LXXIII

Ko je hrabar u smelosti, ubijaš ga,
Ko je hrabar u ne-smenju, ostavljaš ga u životu.

Od ovog

Jedno je korisno, drugo je pogubno.

(Ako i) Nebo manje voli nekoga,

Ko bi znao (ko treba da uquine) i zašto?

Stoga čak i sveti čovek smatra ovo pitanje
teškim.

Nebeski Put (Tao) pobeđuje bez borbe,

Nagrađuje (porok i vrlinu)¹ bez reči,

Pojavljuje se bez poziva,

Postiže (ciljeve) bez očiglednog plana.

Mreža nebeska je prostrana, široka,

I rupice su joj velike, a ipak joj ništa ne
izmakne.

LXXIV

Ako se ljudi ne plaše smrti,

Zašto im pretiti smrću?¹

A, recimo, ako se *plaše* smrti

I ako možemo uhvatiti i ubiti izgređnika,

Ko bi se usudio da to uradi?

Često se izvršilac ubija.

A uzeti ulogu izvršioca to je

Kao kad pokušaš da uradiš posao glavnog
drvodelje.

Ko pokuša da uradi posao glavnog drvodelje,

Retko kad da bradvom ne poseče ruke.

LXXV

Kad je narod gladan,
Gladan je jer oni koji vladaju njim
Jedu mnogo žita nakupljenog porezom.

Stoga je izgređništvo naroda

Posledica mešanja vladara u stvari naroda.

Narod olako uzima smrt,

Jer tegli da bi živeo.

Zato olako uzima smrt.

Oni koji se ne mešaju (koji deluju iznutra),

Oni mudro uzdižu život.

LXXVI

Kad se čovek rodi, on je mek i slab;

Kad umire, on je čvrst i krut.

Kad su biljke i drveće živi, meki su i savitljivi;

Kad nisu živi, krhki su i suvi.

Stoga — tvrdoća i krutost pratioci su smrti,

A mekota i savitljivost pratioci su života.

Stoga — kad vojske postanu čvrste, izgubiće
bitku.

Kad drvo poraste i očvrstne, privući će sekiru.

Onom što je veliko i jako, mesto je dole.

Onom što je nežno i slabo, mesto je na vrhu.¹

LXXVII

Tao (Put) Nebeski,
Ne liči li on na savijanje luka?
Ono što je visoko, savija se naniže,
Ono što je nisko, diže se,
Ono čega je suviše (dužine), smanjuje se,
Ono čega nema dovoljno (širine), povećava se.
Nebeski Tao (Put) oduzima od onih koji imaju
suviše
I daje onima koji imaju premalo.
Nije takav i put čovekov.
Čovek oduzima od onih koji nemaju
I kao prilog daje onima koji imaju suviše.
Ko može od svog izobilja da daje čitavom svetu?
Samo onaj koji poseduje Tao.
Stoga — sveti čovek dela, ali ne prisvaja,
usavršava ne očekujući priznanje,
bez ikakve je želje da izgleda mudar.

LXXVIII

Od svih stvari na svetu
Nema ničeg slabijeg od vode,
Ali ništa kao ona ne savlađuje ono što je čvrsto.
Da slabost savlađuje snagu
I nežnost savlađuje krutost,
Nema nikog ko to ne zna;
Ali niko ne saobražava svoje ponašanje
prema tome.

Stoga sveti čovek kaže:
»Ko na sebe primi klevetanje sveta
Sačuvaće državu.
Ko na sebe primi grehe sveta
Postaće car sveta.«
Ove istinite reči izgledaju paradoksalne.

LXXIX

Kad neku veliku mržnju hoćemo da zakrpimo,
nešto mržnje ostaje.
Zar to može da zadovolji?
Stoga sveti čovek zadržava levi deo raboša,¹
I ne pripisuje krivicu drugoj strani.
Čovek koji poseduje vrlinu, želi izmirenje;
Opak čovek je za klauzulu o krivici;
Ali — »Put Nebeski je nepristrastan;
Uvek je samo na strani dobrog čoveka.«²

LXXX

Neka, recimo, postoji neka mala zemlja sa
malobrojnim stanovništvom,
I sa takvim obiljem da ga ono ne može ni
iscrpsti.
Neka, onda, narod shvati ozbiljnost života¹ i ne
odlazi daleko.
Iako ima mnogo kola i čamaca,
Niko se neće voziti;²
Iako ima mnogo oružja i borbenih naprava,
Niko ih neće koristiti (sem za paradu);
Neka narod ponovo veže čvorove za računanje,
Neka uživa u svojoj hrani,
I u lepoti svoje odeće,
I u udobnosti svojih domova,
I u draži svojih običaja.
Susedne (zemlje) moći će videti jedna drugu,
Moći će čuti lajanje pasa i kukurikanje petlova
svojih suseda,
A narod do kraja života neće izaći izvan svoje
zemlje.

LXXXI

Istinske reči ne moraju biti probrane reči;
Probrane reči ne moraju biti istinske reči.
Dobar čovek ne raspravlja,
Onaj koji raspravlja, nije dobar čovek.
Mudar čovek ne zna mnogo stvari,
Onaj koji zna mnogo stvari, nije mudar.

Sveti čovek ne prikuplja (za sebe):
On živi za druge ljude,
A postaje sve bogatiji;
On daje drugim ljudima,
A živi u sve većem izobilju.

Nebeski Tao
Blagosilja, ali ne nanosi povredu.
Put svetog čoveka
Usavršava, ali bez borbe.

BELESKE UZ KNJIGU TAO TE

UZ PESMU I

¹ Šuen označava pojam »mističan« i »misticizam«. Taoizam je poznat kao šuenčiao ili »mistična religija«.

² *Miao* se može prevesti kao »suština«, a znači i čudesno, krajnje, logički nesaznatljivo, kvintesencija, ili ezoterična istina.

Prva pesma Tao Te Kinga je neka vrsta prologa čitave knjige. U njoj je jasno definisan princip Vidljivog i princip Nevidljivog: Tao, Život, Izvor Života, kao i *Tao koji se može izreći*, koji je Majka svih stvari, svega što postoji, a koji će se docnije u knjizi nazivati *Te*, što podrazumeva manifestaciju Života. — To su dve glavne teme na njima počiva čitava knjiga. Komplementarne su i nerazdvojive. U saznanju moramo voditi računa o obema. Biti obuzet samo spoljnim stvarima, ne vodeći računa o unutarnjem, donosi samo nesreću. A biti obuzet samo unutarnjim životom, ne vodeći računa o spoljnjem, nemoguće je. — Težeći samo za unutarnjim životom, sve više ulazimo u dubine njegove misterije. Tražeći samo spoljni život, stalno nailazimo na njegovu ograničenost. Tražeći unutarnji u spoljnjem i kroz spoljni, ulazimo u Dublju Tajnu u kojoj se nalaze Vrata razumevanja sve punije Istine.

II

¹ Kineski ideogram 聖 prevodi se najčešće rečju »mudrac«, »svetac«, »sveti čovek« (le saint-homme, sage, saint, self-controlled man, der Weise). Za ovaj prevod odbran je izraz »sveti čovek«. — Ideogram se sastoji iz sledećih znakova: — 耳 (uho), 口 (usta) i 王 (kralj). Izgleda da ideogram, kako je gore predstavljen a koji se sastoji od ta tri znaka, znači: čovek koji kontroliše ono što prima preko uha i ono što mu izlazi na usta (dakle reč), to jest onaj koji je vladar nad mišlju.

V

¹ Psi od slame su se prinisili na žrtvu i spaljivali kao simulakra.

² Sveti čovek postiže nepristrasnost i ravnodušnost prirode (ovde neba i zemlje). Naturalistička doktrina.

³ Srž, središte, prvobitna je priroda čovekova. »Držati se srži«, značajno je načelo taoizma.

VI

¹ Dolina, kao i meh, simbol je taoističke »praznine«.

² To je princip *jina*, negativnog, prijemljivog, mirovanja.

³ Onaj ko koristi zakone prirode postiže rezultate bez napornog rada. Laoce često koristi mudrace i tvori- telje poslovice iz drevnih vremena. Ova pesma nalazi se u delima Hvang Tia (2700. pre n. e.). Laoce je ovde ugra- đuje u svoj sistem.

VII

¹ Daju život ostalom, transformišući se.

² Zaboravljajući svoju ličnost (telo), on je sačuva.

³ Smisao dva poslednja stiha je u tome da sveti čovek, ne služeći egoističnim ciljevima, ostvaruje do savršenstva ono čega se poduhvati, to je Unutarnji Život, koji on usavršava i njime se ostvaruje.

VIII

¹ »Zato što se ne bori« (za sebe ili za spoljne stvari), »On je besprekoran«, to jest »stoga se njegov Unutarnji Život povećava«.

Jedno od najvažnijih i najkarakterističnijih postavki Laoceovih jeste njegovo učenje o ne-borbi, poniznosti, nežnosti i traženju niskih položaja. Tome je simbol voda. Taj predmet se najčešće ponavlja u Laoceovom učenju. Kod Laocea voda simbolizuje snagu nežnosti i mudrost u zadržavanju ličnosti u minornom i niskom položaju, dok kod njegovog najzanimljivijeg učenika, Čuangcea, vođa postaje simbol smirenosti duha.

IX

¹ U originalu, na kineskom, čitava ova pesma je rimovana.

X

¹ »Prihvatiti Jednoga«, važan je taoistički princip.

² Novorođenče je, prirodno, simbol nevinosti; u istom smislu se ponekad upotrebljava i slika »tek oteljenog teleta«.

³ *Jin*, ovde ono pasivno, mirno; ono što prihvata, prima. »Vrata tajanstvenog, ženskog, nazivamo koren Neba i Zemlje«, vidi pesmu VI.

⁴ Ovaj deo je na kineskom rimovan.

⁵ »Rađati, hraniti...« Isti stihovi i tumačenja za njih u pesmi LI.

XII

¹ Pet boja su — plavo, crveno, žuto, crno i belo. Pet tonova su u kineskoj skali — G, A, B, D, E. Pet ukusa (začina) su — slano, gorko, kiselo, ljuto i slatko.

XIII

¹ Obično se tumači, a Čuangce to potvrđuje, da se misli na život i smrt.

² U nama je samima, to jest »u našem telu«, u našoj ličnosti.

³ »Kao on sam«, to jest kao svoje telo.

Čovek je izgubio svoju prvobitnu prirodu zato što mu se nametnulo doživljavanje pomoću pet čula. Do oslobođenja duha dolazi se doktrinom o »besebnosti«, koja kao da je zajednička svim verovanjima. U taoističkoj filozofiji do tog oslobođenja se dolazi putem »besebnosti«, do koje se, opet, dolazi shvatanjem da pojedinačno biće nije ništa i da je veliko jedinstvo svemira sve. Sa toga stanovišta, prirodno je da se sreća i nesreća, milost i nemilost, pohvale i pogrde, posmatraju kao slučajnost, kao nešto što je potpuno površno i bezvredno.

XIV

¹ Ova tri atributa, koji se na starom kineskom izgovaraju skoro kao »jahve«, neki su smatrali zanimljivom koincidencijom sa jevrejskom rečju »Jahve«.

² Či znači »ukupnost tradicije«, »sistem«, a i »disciplina«.

XV

¹ U drugom starom tekstu, verziji stoji »vladari«, »upravljajući«, »usmerivači« ka dobrim delatnostima, koji su prodirali duboko u tajne i ispitivali ih.

² *Tan*, »debljina«, vezuje se za prvobitnu jednostavnost čoveka, nasuprot »tankoći«, »istanjenosti«, koja se vezuje za profinjenost i utančanost (koje dolaze sa civilizacijom).

³ *Pu*, vrlo važna taoistička ideja, približno znači neizrečbenost, neulepšanost, prirodna dobrota i poštenje čovekovo. Obično izražava jednostavnost, nesložen život

srca. U tom smislu Laoce upotrebljava pojam »dete« ili »neobrađeno drvo«, kao simbol celovite neiskvarene prirode čovekove.

⁴ *Han*, »zamućen«, »koji se meša«, stoga »lak«, »neizuzetan«. Taoistička mudrost: mudar čovek treba da izgleda kao budala.

⁵ *Pun*, stoji kao simbol samozadovoljnog ili uobraženog čoveka. Taoistička mudrost jeste: »Ne želi da budeš pun (sebe)«.

XVI

¹ *Cang*, »stalno«, zakon rađanja i propadanja, nužnih promena suprotnosti, a može se tumačiti kao »opšti zakon prirode« ili »unutarnji zakon čoveka«, pravog bića (šingming či čang), a oba ova zakona su ista po svojoj prirodi.

² *Vang*, može se prevesti »kosmopolitski«, to jest koji posmatra svet kao jedno.

³ *Tien*, nebo ili priroda. Tien u ovom stihu i Tao u sledećem upotrebljeni su inače pridevski.

Doktrina pasivnosti (»praznine«), i mirovanja, proističe iz doktrine vraćanja. Delatnost ili aktivnost smatra se kao vremenska manifestacija Taóa, dok se mirovanje smatra oblikom Taovog vraćanja svom prvobitnom obliku. Doktrina o večnom vraćanju iz aktivnosti u neaktivnost jeste osnova taoističke filozofije. Na nju se Laoce stalno vraća mnogim mestima i proširuje je u pesmama XXV, XXXVII, a naročito u pesmi XL.

XVII

¹ U nekim starim verzijama stoji — »Ljudi nisu zna li da postoje.«

XVIII

¹ To su osnovne Konfucijeve doktrine koje se najčešće (metačno) prevode kao »dobročinstvo«, »milosrđe« i »pravednost«. Ponegde, svakako pravilnije »dužnost prema čoveku« i »pravilan postupak«.

² »Šest odnosa« su odnosi između oca i sina, starijeg i mlađeg brata, muža i žene.

XIX

¹ *Su*, neukrašena, nekultivisana, unutarnja osobina, jednostavno (svoje) biće; primarno značenje — »jednostavna svilena osnova« brokata, nasuprot utkanim ili odožg naslikanim crtežima, »Stoga nastojmo da uočimo jednostavnost«, to jest »... da uočimo potku«.

XX

¹ Slika sisanceta simbolizuje crpljenje snage iz majke prirode.

XXI

¹ Velika snaga, karakter, to jest *Te* je manifestacija Taóa ili otelotvoreni Tao, moralni princip, a po Vejliju, snaga, moć; prema Jitangu, »karakter«; prema francuskim prevodiocima, »la Grande Vertue«, Velika Vrlina; prema Mierzovoj, »puna manifestacija vidljivih stvari«. Mierzova u drugom stihu umesto reči Tao uzima reč »Život«, to jest Unutrašnji Život. U ovom smislu njena interpretacija pesme je i najzanimljivija.

U početku proučavanja *Tao Te Kinga* nalazimo... da značenje Taóa izgleda da je životna svesnost, a *Tea* manifestacija života. Kad produžimo da proučavamo *Knjigu*, obraćajući naročitu pažnju na dominantnu ideju, izgleda da dolazimo do toga da je jedini ekvivalent (Unutarnji) Život. Taj Tao je magični gospodar promene koji daje tajnovit poriv izrazu samog sebe u obliku, rašćenju ka zrelosti, stalnoj evoluciji koja vodi ka savršenstvu, ka takvoj punoći Života da »propadanje« izgleda isključeno. Transmutacija, transfuzija i transformacija se nalaze u Taou kao i u samoj shemi života; one prevazilaze propadanje kao što Život prevazilazi Smrt. — Slično se govori u Jevanđelju po Jovanu. — I u *Bhagavat Giti* nalazi se slična stvar:

— U tvom obliku, o Bože, bogove ja vidim,
Sve vrste bića s određenim znacima (Glava XI, V, 15).

— Tvoje unutarnje biće ja želim da spoznam;
U stalnom toku što pritiče život tvoj me zbunjuje
(Glava XI, V, 31).

² »Njegovo ime« znači ovde ime koje se može izreći, to jest manifestovani oblik, ili oblici.

³ »Svemir«, sve vidljivo i postojeće.

⁴ »Pomoću njega samoga«, to jest pomoću svemira.

XXII

¹ Apsolutnog, kome svi prolazni atributi pritiču, i u koji utiču.

² *Ming* ima dva značenja: »jasan« (blistav) i »bistrog oka« (mudar, koji razaznaje).

XXIII

¹ Značenje ovog odeljka bolje će se razumeti ako se poveže sa dva početna stiha sledeće pesme: »Onaj koji stoji na vrhovima prstiju, ne stoji (čvrsto), Onaj koji gazi krupnim korakom, ne hoda (dobro)«.

XXV

¹ U jednom starom tekstu stoji »čovек« umesto »kralj«.

² Nameće se sličnost sa sledećim delom iz *Bhagavat Gite* (Glava XI, 38):

*Prvi od bogova, najstariji od ljudi si ti,
Vrhovna posuda svega što živi;
Saznatelj i saznat, boravište u visinama;
U prostranom obliku tvom širi se Svenir.*

XXVI

¹ Bukvalno »težak«, u originalu, vezuje se obično za zemlju kao simbol. Na kineskom »težina« ili »gustina« karaktera znači »poštenje« i »plemenitost«. A one se vezuju sa idejom o trajnoj sreći i izdržljivosti, dok se »razređenost« i »lakoća« karakteru uzimaju kao reči, oznake, »frivolnosti« ili »oštrine«, i vezuju se za pojam pomanjkanja trajne sreće, uspeha.

² To jest, ma koliko se kretao u fizičkom smislu, ostaje »težak« ili nepokretljiv u sebi, neuznemiren spoljnim stvarima, i mada poseduje maksimalna sredstva za pokret (hiljade karuca), on misli samo o onom štu mu je povereno i na taj način čuva svoj karakter. Poslednja dva stiha lapidaran i logički su zaključak situacije koja im prethodi i mogu kao poslovice da stoje za sebe.

XXVII

¹ Sveti čovek koristi svakog prema onome što ima.

² Ši, na kineskom bi značilo ući ili prodreti pomoću različitih sredstava, a ovde se misli prodreti pomoću znanja zakona prirode da bi se postigli najbolji rezultati.

³ Ce, sirov materijal, izvori, pomoć, nešto iz čega se može izvući dobitak, pa i takav kao što je pouka.

XXVIII

¹ Dolina je simbol ženskog principa, onog što prima, pasivnog.

² Te.

XXIX

¹ Ova pesma, kao i sledeće dve pesme, sadrži misli Laocea o ratu do koga dolazi zato što čovek olako zaboravlja mudri savet o tome kako ne treba da interveniše, sukobljava se i bori.

XXX

¹ Kineski ideogram se ovde sastoji od znaka za »stopalo« i znaka za »koplje« kojim se stopalo probodeno. Kineski pacifisti su ovaj ideogram tumačili kao neodobranje naoružanja, mada to može etimološki da znači i »zaustaviti neprijatelja pomoću oružja«. Svakako, jedino moguće tumačenje, saglasno Laoceovoj filozofiji, jeste »ne prihvatati se oružja«, što potvrđuju i ostali stihovi iste pesme.

XXXI

¹ Reč *Ping* može značiti i »fino oružje«, ali i »vojnici« i »oružje«.

² Nasuprot evropskim shvatanjima o počasnom mestu, kod Kineza leva strana predstavlja počasno mesto i dobar predznak, kreativnost; desna strana ne znači počasno mesto i istovremeno simboliše loš predznak, destruktivnost.

³ Isto tako se ovaj stih mogao prevesti bukvalno — »u pobedi nema (mesta) za hvalisanje«, ili — »ko se još pobedom mogao hvaliti«, mada se usvojeni prevod nika-ko ne udaljuje od originala, jer se ideogrami mogu protumačiti kao što stih i glasi.

⁴ Pet stihova u zagradi izgleda da je negde u toku vekova pogreškom interpolirao neki prepisivač. Poslednji stih u zagradi u nekim rukopisima glasi: »Samo onaj ko ne voli ubijanje može da objedini carstvo.«

XXXII

¹ Kao deo njega.

² Ovde misli na diferencijaciju stvari i gubitak prvobitnog Taoa.

³ Opet poređenje Taoa sa vodom i morem, koje je uvorište svega što teče i svih promenljivih agregatnih stanja.

Ovde se ponavlja tema naznačena u pesmi XXVIII, i najbolje je i čitati je povezano s tom glavom i glavom XXXVII; to je tema o očuvanju čovekove neiskvarne prirode. Kao što je ovde izloženo, vladar, ili sveti čovek, koji zadrži svoju prirodu neiskvarenom stiče neku vrstu mističke snage ili vrline koja se može osetiti kao neki sveobuhvatan uticaj i dejstvo u čitavoj njegovoj zemlji.

Od ove pesme pa nadalje lako se može uočiti razlika između Taoa i Tea. Te se često prevodi rečju karakter. Tao je neotelotvoreni princip, dok je Te otelotvoreni princip. I dosledno tome, Tao je nesaznatljiv, dok je Te saznatljiv.

XXXIV

¹ Uporedi s pesmom I.

XXXV

¹ To je simbol Prirode, Neba i Zemlje. Ova pesma je na kineskom pisana u rimovanim stihovima koji se sa-
stoje od po tri reči.

XXXVII

Još iz prethodnih glava provlači se teza da mirovanje i nedelanje predstavljaju stanje neiskvarene prirode, da su izvor svake moći. Ali je isto tako postalo jasno da je, dok živimo u ovom ljudskom svetu, potpuno uzdržavanje od svake delatnosti nemoguće i stoga se dolazi do stava o suzdržanoj aktivnosti i privrženosti mirovanju kao najmudrijem načinu života.

XXXVIII

¹ Ova pesma, jedna od najpoznatijih Laoceovih pesama, uzima se u mnogim izdanjima kao prelomna u čitavom njegovom opusu i označava početak druge knjige. Ja bih pre prihvatio mišljenje Lina Jutanga koji smatra da su svi značajni filozofski principi koji sačinjavaju osnovicu Laoceove filozofije sadržani u prvih *četrdeset* pesama i da se tek posle četrdesete pesme knjiga bavi praktičnim pitanjima i principima, kao što su principi ponašanja u životu i principi iz teorije o vladavini i vlasti.

U ovoj pesmi se govori o opadanju Taou zbog porasta učenja raznih filozofa, naročito zbog osnovnih Konfucijevih učenja o »čovečanstvu«, »pravdi«, »ceremonijalu« i »muzici«.

XL

¹ U ovoj pesmi se govori o Taou koji stvara Tea; o Unutarnjem Životu koji se izražava kroz spoljnu formu; o snazi koja koristi slabost; o Životu koji postaje vidljiv kroz bivanje; o stvarima koje postoje i ponovo se rađaju, i stoga zadržavaju dragulj Života u unutrašnjosti svog najskrivenijeg bića.

XLI

¹ Sve je to »velika slika sa unutarnjom formom«.

XLII

¹ Ova veoma teška glava u tumačenju Izabele Mierz dobija sledeće objašnjenje: U Taou je jedinstvo života; iz Taoua potiče Manifestacija Oblika, ili dvojnost života; ali dvojnost ne može postojati bez trećeg kvaliteta, »dodira«, koji sa sobom donosi ritam, ravnotežu, savršenu prilagođenost Dvojnosti. Sva bića imaju, u sebi, trojstvo života, Oblika i Funkcije. Tako se trojstvo bića vraća u nerazdeljivo Jedinstvo. Na svim stranama u životu susrećemo se sa dvojstvom života — dobro stoji nasuprot zlu, ljubav nasuprot mržnji, svetlost nasuprot mraku, zadovoljstvo nasuprot bolu, radost nasuprot tuzi, i tako dalje. Kažemo da su to suprotnosti. Po našem mišljenju, prisustvo jednoga izgleda da isključuje prisustvo drugoga. Kažemo da svako od njih postoji, ali da ne koegzistira. Ako obratimo pažnju na Laoceovu misao u pesmi II, vidimo da su te stvari u međusobnoj zavisnosti; da mogu da se dovedu do harmonije Dahom Dubina; da su, u stvari, delovi savršene celine. Nevolja dolazi kad o tim svojstvima mislimo kao o odvojenim — različitim u biti, jedno od koga se beži i drugo koje hoće da se dosegne — i kad ne shvatamo da su ona, ta svojstva, suštinski zavisna jedno od drugog kao pozitivni i negativni pol baterije, koji bivaju dovedeni do svoje korisnosti pomoću »dodira«. Mnogi ljudi iskustvom dolaze do saznanja da se Dobro i Zlo smenjuju: »Zlo koje Bog blagoslovi je naše dobro, a neblagosloveno dobro je zlo«. — Dalje, mi nalazimo da Ljubav, Dah Ljubavi iz Dubina Boga, izvanredan razrešivač, »dodir« koji dovodi do korisnosti funkcije, može da transponuje i stalno transponuje zlo u dobro, žalost u radost, ružnoću u lepotu. Mada na kraju glave dolazimo do neke finalnosti karme, ipak verujemo da Ljubav pokriva i sam greh i da Ljubav, ma šta se desilo, iskupljuje sve.

XLIII

¹ Sveobuhvatan uticaj duha rasprostire se svuda i u suprotnosti je sa površnim delatnostima koje same od sebe stvaraju svoje sopstvene prepreke.

Na svoja sopstvena vrata svak od nas ulazi u ovaj život i isto tako na svoja sopstvena vrata izlazimo iz njega. To nam govori sveti čovek, na svoja vrata ulazimo u svest o našem unutarnjem, duhovnom životu. Ne možemo ući na tuđa vrata, na vrata druge ličnosti, nego samo na svoja lična i privatna. Svako ko tako uđe u svesno posedovanje svog duhovnog života, počinje odmah da shvata kako je ovaj preobilan, pretiče, i uvek pritiče, svež. Unosi nove podsticaje u sve što radimo ili kažemo. Teče iz nas ka drugima u živom toku ljubavi, često nesvesno i za nas same, često svesno, ali uvek plodonosno. Tako mi stalno šaljemo drugima, trošimo za druge, dajemo drugima, blagosiljamo druge tačno u onom odnosu u kojem

otvaramo naša vrata za ljubav i blagoslov što dolaze iz Velikog Izvora punog ljubavi i punog blagoslova. — Prema Mierzovoj.

XLV

¹ Jer ono poprima fluidni oblik prema prilikama.

XLVIII

¹ To jest, stiže se do aktivnosti, delatnosti, Unutar-njeg Života.

Aktivnost u mirovanju ilustruje obrtanje čigre. Pri najvećoj brzini, čigra izgleda kao da miruje.

² Nego moralnim uticajem.

L

¹ Prema Han Feiju, to su četiri uda i devet spoljnih šupljina.

² Ko se opredeli za Unutarnji Život.

³ Bukvalno, »besmrtan«.

LIV

¹ Po onome što je u meni samom; ali objašnjenje će uslediti u sledećoj pesmi, koja i jeste, prema Jutangu, donekle veštački odvojena u rukopisu.

LV

¹ Poslednja tri stiha su skoro ista kao poslednja tri stiha u pesmi XXX, gde bolje odgovaraju celini.

LVI

¹ Sve se objedinjuje u Jednom.

Ovde se pojavljuju četiri stiha iz pesme IV, gde se odnose na Taoa. U ovoj pesmi oni se, izgleda, odnose na »svetog čoveka« koji se pojavljuje kao neki saradnik Taoa u vremenskim stvarima. *Tang* znači oni koji su zajedno, kao glagol sjediniti, objediniti; a uzeta je reč prah (ljudi) umesto reč atomi (»Sjedinjuje prah«), jer čovek može dovesti ljude do jednog svesnog, živog, koordiniranog tela duhovnog jedinstva.

LVII

¹ Čeng, normalan, prav, pravičan; čí, abnormalan, lažan, iznenađan.

² Či znači i ono što dolazi iznenada, a ne pravo; prema tome, znači i »taktika iznenađenja«.

³ Ne-delanje ovde stoji, kao i na drugim mestima, umesto »budi zauzet Unutarnjim Životom«.

⁴ To jest, ako sam zauzet Unutarnjim Životom, ili »civilizovan« moralnim snagama. To je, možda, najbliže i najkraće objašnjenje reči »ne-delanje«.

LVIII

¹ Otklanjajući korupciju i iskvarenost veštačkim statutima, zakonima i kaznama.

U pesmama LVII, LVIII, LIX i LX izražava se misao o opasnosti koja pretila kada se vlast meša u stvari naroda, i o haosu i zbrci koje je u svet unelo povećano znanje čovekovo. Ljutiti protesti protiv degeneracije čovekovog karaktera i pojačanog lukavstva i licemerja postaće jasniji ako se ponovo pročitaju pesme XVIII, XIX, XXVIII i XXXVIII.

LIX

¹ Nikad ne delati suviše.

LX

¹ Pusti je da se priži ili će se riba pretvoriti u kašu, zdrobiti.

LXIV

¹ Znak, ideogram *ju*, preveden je rečju »lako« — u modernom jeziku i ima to značenje; inače, to je veoma značajan pojam vezan za najdrevniji oblik kineske filozofije. Pretpostavlja se da je *Ji King* (Knjiga Ji) nastala oko 3300. godine pre naše ere. Ideogram označava »promenu u prirodi, promenu sunca i meseca«. Izgleda da Laoce hoće ovde da kaže da Promena, sa lakoćom i bez napora, oblikuje mirovanje, rast, pa čak i okolnosti života.

LXV

¹ Ova pesma, teško prihvatljiva za savremenog čoveka i njegova shvatanja, odražava nesumnjivo i Laoceovu težnju za vraćanjem čoveka u zlatni vek primitivne jednostavnosti; ali u ovakvom ekstremnom vidu verujemo da je nastala i pod uticajem konkretnih istorijskih događaja i socijalne situacije iz vremena samoga Laocea. To je bio period opšteg političkog haosa u kome čovekov intelektualni razvitak nije pokazivao i odgovarajući moralni

napredak, i ova nihilistička filozofija razvila se kao protest protiv takve situacije. Kasnije, Cuangce opisuje zbrku koju su izazvali filozofi. Ratovi, porezi, skupljanje ljudi u vojsku, osiromašili su narod. Čuveni naučnici putovali su iz zemlje u zemlju i nudili svoja rešenja za mir. Idealisti konfucijevci propovedali su čovečnost i pravdu, a realistički političari nudili su jalove planove kako da se postigne mir. I jedni i drugi su stvarali od toga veliku slavu za sebe, i bila je moda da se vladari različitih zemalja nadmeću i hvališu koji od njih ima značajnijeg i većeg naučnika i »učitelja«. Cuangce će, dosledno učenju svog učitelja Laocea, naročito ustati protiv te vrste naučnika koji unose još veću pometnju i sinutnju u inače zbunjeno čovečanstvo.

LXVII

¹ Ce, nežna ljubav (vezana za majku).

² To jest, ko je zauzet unutrašnjim životom.

³ Vidi pesme XXXIX i LXIX.

Mnogi smatraju da ova pesma sadrži najlepša Laoceova učenja. Naročito poslednja četiri stiha.

LXIX

¹ Ovo je moguće u tekstu tumačiti i drukčije, pošto u kineskom iz tog perioda reč *kad* često otpadne: Kad se ne usuđujem da budem napadač, onda mogu da budem branitelj.

² To jest, osećanjem skromnosti i ponižnosti.

³ Verovatno je vezano za tri bogatstva pomenuta u pesmi LXVII.

⁴ Onaj koji mrzi ubijanje.

LXXII

¹ Reč *vei* znači vojna sila ili vlast; ponekad se upotrebljava kao »bes božji«. Otud drugo tumačenje: »Kad ljudi izgube strah božji, onda bes božji silazi na njih«. Ali ovo se ne uklapa dobro u tekst. Videti sledeće dve glave o uzaludnosti kazne, naročito u prva dva stiha LXXIV pesme.

LXXIII

¹ Ovo je postala kineska poslovice — Vrlina se uvek nagrađuje, porok se uvek kažnjava.

LXXIV

¹ Pesme LXXII, LXXIII i LXXIV sadrže značajna Laoceova mišljenja o zločinu i kazni, i o smrtnoj kazni.

— Taj Ce, osnivač dinastije Ming (1368. pre n. e.), napisao je predgovor izdanju *Knjige Tao Te i*, između ostalog, zapisao sledeće: »U početku svoje vladavine, nisam još bio izučio principe drevnih, mudrih kraljeva. Pitao sam ljude da mi ih kažu i oni su se pravili kao da mi ih kažu. Jednog dana, čitajući mnoge knjige, naišao sam i na *Knjigu Tao Te*. Stil mi se učinio jednostavan, a misli duboke. Posle nekog vremena naišao sam na redove: 'Ako se ljudi ne plaše smrti, zašto im pretiti smrću?' U to vreme carstvo je tek počelo da se ujedinjuje; narod je bio tvrdoglav, a magistrati iskvareni. Skoro svakog jutro oko deset ljudi bilo bi obešeno javno; do večeri stotinu drugih bi počinilo iste zločine. Nije li to opravdavalo misao Laocea? Od tog vremena prestao sam da izričem smrtnu kaznu. Zatvarao sam prestupnike i nametao im globe; i za manje od godinu dana, srce mi se smirilo. — Priznao sam tada da se u toj knjizi nalazi savršen izvor svih stvari. Ona je uzvišeni učitelj kraljeva, i neprocenjivo blago naroda.«

LXXVI

¹ Kao grančice na vrhu grana i debla.

LXXIX

¹ Prilikom primirja, ili sklapanja mira, to je strana slabijeg.

² Poslednja dva stiha nalaze se još u mnogo drevnijim tekstovima.

LXXX

¹ Bukvalno, »smrti«.

² Izvan svoje zemlje, svog domena.

BELESKE IZ ČUANGCEA

Srećan izlet

¹ Prema legendi, živeo je osamsto godina.

² 1783. pre naše ere.

³ Filozof o čijem životu ništa nije poznato. Knjiga *Lietce* smatra se kasnijom kompilacijom.

⁴ Od vetra.

⁵ God. 2357. pre naše ere.

⁶ Carevi-mudraci.

⁷ Sofist i prijatelj Čuangceov koji je često vodio debate sa njim.